

РЕЦЕНЗИЯ

за кандидатурата за научно звание ДОЦЕНТ на гл. ас. д-р Петър Николов в професионално направление 3.3. Политически науки, МФ, департамент „Политически науки“ на Нов български университет

Кандидатурата на д-р Петър Николов отговаря на всички формални и съдържателни изисквания за присъждане на научното звание "доцент". Д-р Николов е предложил коректно описание - самооценка на своите академични постижения от гледна точка на утвърдените национални показатели за академично израстване в професионално направление 3.3 - Политически науки. Академичните постижения на д-р Петър Николов напълно удовлетворяват стандартите, предвидени за хабилитация и получаване на званието "доцент".

Кандидатът е предоставил авторска справка за приносите на неговите научни трудове, която коректно представя основните постижения и приносни моменти в неговите основни публикации. Хабилитационния му труд - монографията "Политическият консерватизъм" (в съавторство с д-р Ирена Тодорова) - е изграден като "оригинална типологизация на различните консервативни течения (реакционен, либерален, национален, авторитарен, демократичен, християндемокрация, неоконсерватизъм и популистки консерватизъм)." Авторът акцентира и върху още два приносни момента в хабилитационния труд. Първо, парадигмата за "трите стълба на консерватизма" (религия, патриотизъм и капитализъм/неравенство). Второ, концепцията за двата основни типа консервативна реакция - елитистка и популистка, обясняваща динамиката на консервативните движения.

В своите изследвания на средновековната българска история прави приноси в своя алтернативен - политологичен прочит на основни исторически факти и станалите традиционни техни интерпретации в рамките на историческата наука. Акцент тук може да се постави върху интерпретацията на сепаратизма в късното средновековие на Югоизточна Европа, както и върху интерпретацията на българския монархически институт през тази епоха. Приносни моменти в интерпретацията на средновековната българска история се съдържат и в по-конкретни анализи, посветени на Видинското княжество и т.н. Авторът отбелязва и свой принос в интерпретацията на т.нар. "либерален консенсус" и в тезата за "край на либералния консенсус", която може да бъде открита както в негови академични, така и публицистични статии.

Основният хабилитационен труд на Петър Николов е монографията "Политическият консерватизъм. От Бърк и Местр до Орбан и Тръмп" (Написан в съавторство с Ирена Тодорова. С. 2017 г.) Монографията представлява задълбочено, компетентно и изчерпателно теоретично изследване на консерватизма като основно политическо движение на модерната епоха, което има своя логика на възникване, развитие и специфична типологизация, която свидетелства за оригиналния подход на авторите към темата. Консерватизмът е многопластово явление, което може да бъде

интерпретирано с инструментите на различни предметни области. Консерватизмът е преди всичко психологическа установка - отношение към процеса и динамиката на обществената промяна. Той представлява също така специфична ценностна система, чиито елементи варират в зависимост от неговите конкретни исторически проявления и идейно съдържание. Като идеологическа структура консерватизмът се различава съществено от рационалните утопии на модерните времена, които притежават своя вътрешна логика и хомогенност на проявление - либерализъм, социализъм, национализъм. Консерватизмът не представлява интегрирана идеологическа система, защото неговото проявление е в решаващо голяма зависимост от контекста, от който израства.

Консерватизмът е многообразен като идейна структура и ценностна система преди всичко защото се разгръща като реакция на конкретен контекст, на конкретен исторически процес. Тази контекстуална определеност прави възможно консерватизмът да интегрира определени ценности и идеи, които само до вчерашния ден са били част от идейния и ценностен арсенал на неговите противници или опоненти. Съществува обаче общ знаменател на консервативните идеи и възгледи, чийто център е разположен върху схващането, че човекът е същество с духовен - трансцендентен произход, което притежава и материално битие, присъствие в икономиката, в общността и в обществото. Консерватизмът уважава традицията и идентичността, защото те ни водят към най-старите, първоначални основания на нашата човешка същност, положени с процеса на Сътворението. Консерватизмът възниква тогава, когато модерният възглед за света секуларизира представата за човешкия произход и полага човешката идентичност в материалистичното обяснение на светския хуманизъм. Според повечето прогресистки интерпретации човекът е свободен именно защото се самосъздава и може да поеме пълната отговорност за своето битие. Консервативният възглед за свободата - или по-точно съвкупност от възгледи - произтичат от разбирането, че смисълът на човешката свобода се изразява във възможността и процеса на обогатено завръщане към тази идентичност, която Бог е предвидил за човека чрез Сътворението.

Консерватизмът е реакция на обществената промяна, която - противно на разпространеното мнение - той не отрича, а поставя под съмнение ценността на промяната заради самата промяна. Разумът е този, който диктува необходимостта от промяна или съхранение на наследеното статукво, както и конкретния баланс между тях в конкретна историческа и обществена ситуация. От гледна точка на своето социално локализиране консерватизмът се проявява като *елитистки* и *популистки* консерватизъм. Това разграничение е основен приносен - иновационен елемент в тезата на П. Николов, което дава възможност да обясним както логиката на съхраняване на обществените йерархии "от горе надолу", така и причините за многообразни масови бунтове "от долу нагоре" в исторически епохи, в които обществените елити предприемат стратегия на динамична промяна за да преутвърдят и разширят своята власт върху обществото.

Може би най-актуалният пример за *популистки консерватизъм* са обществените движения срещу ключови цели на глобализацията и срещу бързината, с която тя се осъществява през последните десетилетия. Ето колко любопитни и многообразни са днешните популистки консервативни движения, израстващи от масовите недоволства срещу резултатите на глобализацията. В тях участват обществени групи и съсловия, които са печеливши от процеса на създаване и разширяване на социалната държава в

епохата на кейнсианската национална държава. Разграждайки стопанския суверенитет на нациите глобалният корпоративен елит извлича свръх печалби от свиването на социалната държава, от ерозирането на цената на труда чрез глобална конкуренция, от засилената миграция на работна сила от Третия към Първия свят. За постигане на своите глобални приоритети неолибералният корпоративен елит се съюзява с движенията на постмодерния либерализъм, които целят създаване на един "смел нов свят" на Вавилонско стълпотворение, управлявано от идеологията на "мултикултурализма". Бързината, с която се стимулира процеса на културно смесение поражда сериозни заплахи за заварените идентичности на националната общност, традиционната култура, религиозната традиция, което генерира консервативни популистки движения за тяхното съхраняване - опазване от вълните на промяната нарастваща в размерите на "цунами".

Особено актуални са консервативните импулси за съхраняване на традиционната идентичност на човека, на семейството, на общността, подложени на натиск да приемат нови дефиниции на пол, брачен съюз, социални роли и поведения в общността. Популистките консервативни движения постепенно се допълват от назряващ и нарастващ конфликт вътре в самите обществени елити - глобалният корпоративен и културен елит срещу традиционалистките национални елити - стопански, общностни и културни. Пред очите ни този конфликт се ожесточава и носи заплахата за по-нататъшна поляризация и радикализация, способни да доведат до граждански войни на ценностна основа и в следствие на едно нарастващо ново социално неравенство. Изследването "Политическият консерватизъм", което е предложено като основен хабилитационен труд, систематизира историческите проявления на консервативната политическа идентичност и контекстуализира неговите конкретни прояви. Резултатите от този анализ надхвърлят задачата да се типологизира консерватизмът и създават една по-широка панорама на политическия процес в западния свят от началото на модерните времена до наши дни. Хабилитационният труд е написан на един хубав, богат и коректен академичен език, достъпен и за читатели извън академичните среди, които биха желали да се запознаят с изследваната тема. Ползвана е респектиращо голяма по обем научна и историческа литература. Качествата на текста съществено надвишават и най-строгите изисквания за хабилитационен труд за получаване на научното звание "доцент".

Втората монография, която П. Николов прилага в своята самооценка като книга, публикувана на база на защитен дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ е издадена през 2011 г. и е посветена на "Раждането на българския консерватизъм". Ангажирането с подобна тема е свидетелство за академична смелост на един млад изследовател като П. Николов. Когато през 80-те години на 20 век излезе изследването на Тончо Жечев "Българският Великден", както и втората му творба за "Българския Одисей", съпротивата на литературната и обществена критика бе обединена около два центъра на неприемане. Първият център бе на "автентичния марксизъм", който разглеждаше себе си като истински ляв - и затова леко дисидентски спрямо официалната тогава партийна линия. Тези критици отхвърляха не просто консерватизма на Т. Жечев, но бяха сърдити и на неизбежното за времето си "маскиране" на консервативната теза като марксистка. Който не е писал в тези времена, той не знае какво означаваше да пишеш открито "немарксистки". Вторият център на критики към Т. Жечев бе от позициите на неприемане на каквато и да е автентичност на понятието за "български консерватизъм". В българския обществен живот на мода винаги са били по-радикалните идеи, български специалитет е всяка нова епоха да

започваме "от нулата" - и затова и да я приключваме "на нула". Българското Възраждане и Освобождение са традиционно разглеждани през историята на радикалното крило на националното ни възраждане, концентрирано в хъшовската среда в Браила и Букурещ.

П. Николов извежда и систематизира източниците на българската консервативна традиция от епохата на византийското наследство - колкото и проблемна да е връзката на неговото съхраняване до епохата на национално възраждане през 19 век. Анализът върви както по линия на конкретната историческа среда на съперчества и метаморфози на националното самосъзнание в конфликт с гръцкия национализъм, така и на общественото развитие на основата на стопанското възраждане и формиране на български стопански елит - "чорбаджии", на развитието на емигрантските консервативни центрове в Цариград, Одеса и Букурещ. Интерес представлява интерпретацията на българския църковен въпрос и съборът от 1871 г. Впечатлява умението на автора да използва теоретичната основа на политологичния анализ за интерпретиране на историческа материя, традиционно монополизирана в българския академичен живот от професионалните историци, от техните собствени митове и интерпретации. Неговата теза е оригинална и тя влиза в разрез с редица установени жалони на историческа интерпретация. Николов се разграничава от наложилата се концепция за "Възраждане", която плаща необосновано висока цена на романтичния възглед за българската история, заложен още през 19 век. Стреми се да разглежда процесите на национално конституиране в обособен порядък, различен от проблемите за приемствеността на вековните общностни идентичности, формирали представите за "органичност" на българската история.

П. Николов систематично извежда развитието на политическите идеи в България от по-широкия европейски контекст на рационализъм, Просвещение, национализъм, Романтизъм... Навлизането на българите в епохата на модерния свят се разглежда не само в традиционния контекст на предполагаемо привнасяне през Русия, но и като част от самия реформистки процес в Османската империя (напр. - Танзиматът). В структурата на цялостната теза се проектира акцентът, който авторът прави върху историческия процес като логика на развитие на идеите - в известен противовес с утвърдените стандарти на разглеждане на българската нова история като преимуществено материален процес, осветлен от марксистки и позитивистки материализъм.

Интересът на политолога П. Николов към историята и нейното интерпретиране продължава и в книгата му за "Династията на Срацимировци", в която той се опитва да концептуализира един период от българската история, който е особено подвластен на утвърдени стереотипи и митологеми, произтичащи от ранния националистически романтизъм, формирал българската история и от липсата на достатъчно подробни източници за интерпретация. Подзаглавието - "Властови доктрини и политически модели в Югоизточна Европа през 14 век" - подсказва неконвенционалния подход към едно изследване на българската история. Същата тема е доразвита и в монографията „Истинската история на Видинското княжество“.

Когато се преценява една кандидатура за хабилитация, оценката се прави по съвкупност. Определено трябва да се посочи, че публикациите и изследванията на д-р П. Николов съществено надхвърлят изискванията за получаване на научното звание "доцент". Освен посочените в рецензията монографични трудове, Николов е автор и на

поревица от значими статии и научни текстове, които са свидетелство за неговата висока професионална култура като политолог и за мащабите на неговите научни и изследователски интереси. Тези публикации са коректно изброени в списъка за издадени научни статии и доклади. Към тях трябва да бъдат прибавени и редица публикации, които имат по-скоро публицистичен характер и играят значима роля за популяризиране на определени политически идеи и възгледи сред по-широките общности на общественото мнение в България.

Оценявайки качествата на П. Николов като академичен учен и изследовател в областта на политическите науки, полезно е да вземем предвид и неговата активна обществена и политическа дейност. Неговият интерес към историята и теорията на консервативните политически идеи очевидно е стимулиран и от собствената му принадлежност към дясно-консервативното крило на българския политически процес. Той членува в десни политически формации, изявява се като политически лидер и заема институционални позиции в представителните институции. Понастоящем е заместник министър на образованието. Въпреки че тази част от неговия житейски и професионален път да няма пряко отношение към оценката на академичните му качества и приноси, считам, че за успеха на една академична кариера в сферата на политическите науки личният опит в практическата дейност на политиката и институционалните позиции в публичните институции играе важна роля и допълва съществено изследователския и теоретичен опит на изследователя - политолог. При оценка на цялостната професионална дейност на д-р П. Николов се налага извода за едно благоприятно съчетание на неговите академични, обществени и политически ангажименти, от което студентската аудитория може да извлече само ползи.

П. Николов е мой студент и колега, с когото сме имали доста често възможността да работим съвместно по конкретни инициативи и проекти - както академични, така и обществено-политически. Неговите лични качества благоприятстват реализацията му като академичен учен и оценката за тях е в подкрепа на неговата кандидатура за хабилитация. Той е уравновесен, кооперативен, притежава несъмнени организационни качества, амбициозен е и много енергичен - за да успява да се справи с толкова много на брой и значими по мащаб инициативи и проекти в своя професионален живот.

Считам, че съвкупната оценка за личните качества, научната биография, качествата на публикациите - монографии, доклади и статии, както и реалните приноси на д-р Петър Николов в неговото развитие като академичен учен и изследовател, дава неоспоримата възможност той да бъде препоръчан за хабилитация и да получи научното звание "доцент по политически науки". Препоръчвам на почитаемото жури да присъди на П. Николов званието "доцент".

София, 14 декември 2018 г.

С уважение:

доцент, д.с.н. Огнян Минчев